

DLOUHOVĚKÉ BUKOVÉ LESY A PRALESY KARPAT A DALŠÍCH OBLASTÍ EVROPY (2021)

VÝJIMEČNÁ SVĚTOVÁ HODNOTA

Stručná syntéza

Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy představují nadnárodní sériový statek, který sestává z 94 součástí v 18 státech. Představují výjimečný příklad relativně neporušených smíšených lesů mírného podnebného pásma, zahrnující široké spektrum ekosystémů a procesů probíhajících v jednodruhových i smíšených stanovištích buku lesního, a to v rozmanitých přírodních podmínkách. Nepříznivým klimatickým podmínkám odolal buk lesní (*Fagus sylvatica*) v průběhu glaciálních období (dobách ledových) za poslední milion let v glaciálních refugích na jihu evropského kontinentu. Vědci uvedená útočiště zdokumentovali prostřednictvím paleoekologické analýzy použitím nejmodernějších metod sekvencování dědičného materiálu (DNA). Po poslední době ledové před zhruba 11 000 lety se bukové lesy začaly z uvedených jižních oblastí šířit a nakonec pokryly velkou část evropského kontinentu. Během posledního rozšiřování, které stále pokračuje, vytvořily bukové lesy různé typy rostlinných společenstev (fytocenóz) rostoucích ve značně odlišném prostředí. Vzájemné působení rozmanitého prostředí, gradientů podnebí a různého genofondu příslušných populací přispívají k zachování a utváření vysoké rozmanitosti bukových porostů. Zmiňované lesy zahrnují nesmírně cenné staré stromy a genetickou zásobárnu buku i mnoha dalších druhů, které jsou s biotopy starých stromů spojeny a závisejí na nich.

Kritérium (ix): Statek je zcela zásadní pro pochopení historie a evoluce rodu *Fagus*, jenž je celosvětově důležitý díky rozsáhlému areálu rozšíření na severní polokouli i ekologickému významu. Tyto z velké části neporušené lesy mírného pásma se vyznačují komplexními ekosystémy a procesy jednodruhových i smíšených stanovišť buku lesního v rozmanitých gradientech prostředí včetně klimatických a geologických podmínek vyskytujících se téměř ve všech oblastech bukových porostů. Lesy se vyskytují ve všech nadmořských výškách od pobřežních oblastí po horní hranici lesa a zahrnují nejlépe zachovalé exempláře z hraničních pásem bukových porostů. Buk je jedním z nejdůležitějších prvků biomu opadavých listnatých lesů mírného pásma a je výjimečným příkladem opětovného osídlení a vývoje suchozemských ekosystémů a společenstev od poslední doby ledové. Pokračující rozšiřování bukových lesů severně a západně od jejich původních glaciálních refugií ve východních a jižních částech Evropy lze sledovat podél přirozených lineárních koridorů a „nášlapných kamenů“ (nespojité plošky vhodné pro pohyb druhu krajinou) v rámci celého kontinentu. Převaha bučin v rozsáhlých oblastech Evropy představuje živoucí důkaz mimořádné genetické přizpůsobivosti této dřeviny, což je proces, který pokračuje i nadále.

Integrita

Vybrané součásti statku reprezentují rozmanitost dlouhověkých bukových lesů a pralesů vyskytujících se v Evropě z hlediska rozdílných klimatických a geologických podmínek a nadmořských výšek. Statek zahrnuje části, které jsou nositeli výjimečné světové hodnoty (OUV) a představuje proměnlivost (variabilitu) ekosystémů buku lesního. Tyto části společně přispívají k celkové integritě statku. Všechny navíc musejí vykazovat integritu na lokální úrovni tím, že zastupují celý soubor procesů rozvoje přírodních lesů v konkrétním geografickém a ekologickém prostředí v rámci sériového statku. Většina částí je dostatečně velká na to, aby dokázala zachovat dlouhodobou ekologickou životaschopnost těchto přírodních procesů.

Nejvýznamnější ohrožení statku představuje těžba dřeva a rozpad (fragmentace) původních přírodních a přírodě blízkých biotopů na menší části. Těžba dřeva v okolí částí statku může způsobit mikroklimatické změny a odnos živin, což může mít negativní dopad na ekosystémovou integritu statku. Změna využití území v okolní krajině může vést ke zvýšenému rozpadu původního prostředí, což by výrazně zasáhlo především menší části statku. Rozvoj infrastruktury představuje možné nebezpečí jen v okolí několika částí statku.

Klimatické změny již některé části ohrožují, přičemž lze předpokládat i další dopady včetně změn druhového složení a proměny biotopů. Je však potřeba zmínit, že jedním ze znaků výjimečné světové hodnoty tohoto statku je prokazovaná schopnost bukových lesů se přizpůsobit různým ekologickým a klimatickým režimům. Pro lepší pochopení uvedených procesů je proto nutné možné budoucí změny sledovat a dokumentovat.

Výše uvedené hrozby mohou ovlivnit v různé míře a různými způsoby integritu částí statku. Například mohou způsobit snížení strukturální rozmanitosti porostů, roztržitost (fragmentaci) původního prostředí, ztrátu propojenosti krajiny, úbytek biomasy a změnu mikroklimatu, což může vést k omezení fungování celého ekosystému a jeho schopnosti se včas a účinně přizpůsobit novým podmínkám. Pro zvládnutí těchto hrozeb jsou zřízeny nárazníkové zóny, které jsou spravovány příslušnými institucemi zodpovědnými za péči o přírodu a krajinu.

Podmínky ochrany a správy

Pro zachování výjimečné světové hodnoty je zásadní přísná neinvazivní péče o všechny části tohoto sériového statku. Většina z 94 částí jsou podle příslušných národních zákonů přísně chráněné lesní rezervace, oblasti divočiny, jádrové oblasti biosférických rezervací UNESCO či národní parky (kategorie I či II Mezinárodního svazu ochrany přírody IUCN). Některé části jsou chráněny a spravovány podle plánů lesního hospodářství (s předpisy zajišťujícími zákaz těžby v dlouhodobých lesích). S ohledem na prvořadý význam zajištění řádné ochrany v dlouhodobém horizontu je možné režim ochrany v případě potřeby ještě zpřísnit.

Pro zajištění životaschopnosti čtyř částí, které jsou menší než stanovená minimální rozloha 50 ha, budou smluvní státy zvažovat jejich zvětšení při současném zachování stávající neinvazivní péče. Účinná péče o nárazníkové zóny má při zajištění ochrany statku před vnějšími hrozbami a zabezpečení jeho celistvosti prvořadý význam.

Smluvní strany jsou zodpovědné za integritu všech částí, kterou zajišťují prostřednictvím příslušné místní správy. Pro konzistentní ochranu statku a péči o něj, stejně jako pro koordinaci činnosti správců jednotlivých částí a 18 smluvních států, je potřeba ustanovit funkční organizační strukturu. Proto byl již v průběhu nominačního procesu vypracován Integrovaný systém řízení, který bude zachován i nadále, aby umožnil účinnou a koordinovanou péči a ochranu statku v jeho celistvosti. Společný řídicí výbor složený ze zástupců všech smluvních států se takto vyjádřil v oficiálním společném prohlášení. Uvedený dokument vymezuje spolupráci mezi všemi smluvními stranami, na jejichž území se statek nachází, a zavazuje jeho signatáře k ochraně a posílení výjimečné světové hodnoty statku. Aby se podpořila činnost Společného řídicího výboru a činnost smluvních stran, bude zachována pozice koordinátora.

Integrovaný systém řízení a plány péče jednotlivých částí zajistí neinvazivní péči, zatímco nárazníkové zóny budou spravovány tak, aby se vyloučily negativní dopady na výjimečnou světovou hodnotu statku se zvláštním zaměřením na zachování nedotčené ekosystémové integrity. Aby se ve všech 94 částech sériového statku sladila péče o něj, odsouhlasí si smluvní strany společné cíle a koordinované činnosti, které se budou týkat péče o statek a jeho nárazníkové zóny, monitorování a výzkumu, posílení informování, výchovy a vzdělávání široké veřejnosti a cílových skupin s cílem získat jejich podporu, řízení návštěvnosti a turistiky a rovněž budování finančních kapacit a lidských zdrojů. Aby bylo možné porovnat vývoj jednotlivých částí, zahrnuje návrh také zřízení uceleného monitorovacího systému ve všech částech, založeného na vybraných (reprezentativních)

indikátorech ekosystémové integrity. Naléhavým požadavkem proto je, aby každá smluvní strana poskytla jasná a dlouhodobě závazná opatření financování, která podpoří v rámci koordinovaného přístupu odpovídající péči přímo v terénu.

Zvláštní pozornost vyžaduje zajištění prostorového rozmístění statku tak, aby si každá část zachovala pokračující životaschopnost podporující nerušené ekologické a biologické procesy bez nutnosti výrazných zásahů lidmi. Zahrnuje začlenění okolních lesních ekosystémů, poskytujících dostatečnou ochranu a propojenost v krajině, zejména v případě plošně malých částí statku. Veškeré části statku mají různě prostorově vymezené nárazníkové zóny včetně okolních chráněných území (národních parků, přírodních parků, biosférických rezervací UNESCO a dalších). Pro zajištění ochrany v měnících se podmínkách prostředí, například v důsledku probíhajících a očekávaných změn podnebí, budou uvedené nárazníkové zóny monitorovány. Hranice nárazníkových zón by měly tam, kde je to možné, být napojeny na stávající hranice chráněných území a měly by být rozšířeny tak, aby došlo k jejich spojení s částmi statku nacházejícími se v jejich těsné blízkosti. V neposlední řadě je potřeba tam, kde je to nutné, klást trvalý důraz na zajištění propojenosti bukových lesů s okolními doplňkovými biotopy tak, aby byl umožněn přirozený rozvoj lesa a jeho přizpůsobení se změnám prostředí.